B 52.118

házi Lajos

Pesti emberek

KATONA JÓZSEF SZINHÁZ KECSKEMÉT

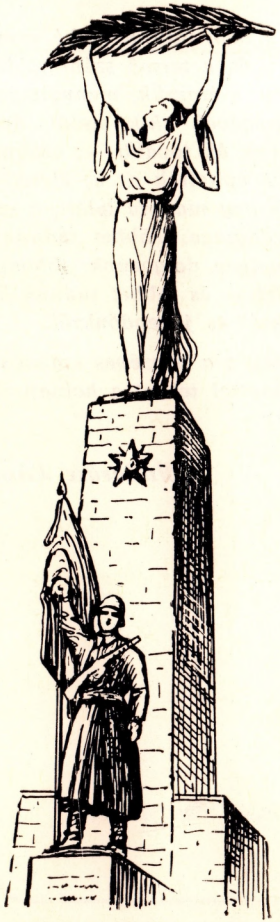

Húsz éve

Ezerkilencszáznegyvenöt kora tavaszán szerte Magyarországon apró tüzek égtek a földeken. Emberek jártak-keltek a határban, kézzel, villával, gereblyével kupacba hordták a tavalyi gazt és meggyújtották. Ezeknek az apró tüzeknek a csípős, kesernyés füstjében percek alatt elhamvadt a múlt szennye, s a vidám, apró lángok dalolni kezdtek valamiről, amiről nem is tudtuk, hogy milyen lesz, csak vártuk, kívántuk, mert tudtuk, hogy az nem lesz, ami volt.

Még fülünkben visszhangzott az ágyúdörej, még összerezzentünk, ha messziről feldübörgött egy repülőgép, de szemünkben már űzőbe vette a félelmet a remény, s izgalmainkat az új élet építésének vágya feszítette.

Így indultunk húsz évvel ezelőtt a szabad életbe.

Zászlók lengtek akkor is, de szomorú romok felett; munkához láttunk, de mintha mindent előlről kellett volna kezdeni: emberi kezek pótolták a gépet a gyárakban, emberek húzták az ekét a földeken.

Mégis mennyi ünnepünk volt abban az időben! Naponta új ünnepet ültünk, ha valahol megindult a termelés, elindult egy mozdony az újjáépített sínpáron, kinyitotta kapuit egy iskola, működni kezdett egy mozi.

Ma más a szellők simogatása, más a zászlók lobogása, más íze van a szónak, és másképpen nézünk gyermekeink szemébe. Gazdagok vagyunk.

Olyan gazdagok, amilyenné soha nem válhattak a múlt gazdagjai, akik a szolgaság révén gazdagodtak meg. A mi gazdagságunk alapja és keretbefoglalója a szabadság, ünneplésünk legbensőbb tartalma: alkotásaink számba vétele.

MEGYEI KÖNYVTÁR TULAJDONA KECSKEMÉT
96.565

Végighordozzuk tekintetünket az országon, s nem látunk többé romokat. Megdobban a szívünk a büszke ipari üzemek, a termő szántóföldek, a karcsú Duna-hidak, a korszerű iskolák láttán, s érezzük, mennyit gazdagodtunk. Gazdagodtunk azoknak a hősiességével, akik életük árán váltották meg szabadságunkat, — bennünk élnek ők tovább —; azoknak az emberségével, akik fáradságot nem kímélve építették az új életet — magunkat becsüljük bennük. — Gazdagságunk egy magára talált, a szabad népek családjában otthonra lelt nép gazdagsága. Többet tudunk a földről, melyet művelünk; többet a gépről, melyen dolgozunk; többet a csillagokról, melyek betöltik körülöttünk az űrt — és többet tudunk önmagunkról, emberi viszonylatainkról, múltunkról és jövendőnkről.

Ünnepi zászlókat lobogtat a kora tavaszi szél, s a húszéves szabadság gyermeke: a felnőtté vált nép tiszta lelkiismerettel tekint a holnap elé.

Kecskemét, 1965. április 4.

Madarász László

MESTERHÁZI LAJOS

PESTI EMBEREK

Színmű 2 részben

Szereplők:

Mónika	DÉVAY CAMILLA
Sándor	MEZEY LAJOS
László	KONCZ GÁBOR
Béla	FEKETE TIBOR
Tamás	SCHWETZ ANDRÁS
Gyula	PIRÓTH GYULA
András	JÁNOKY SÁNDOR Jászai-díjas
Deske	MAJOR PÁL
A férj	KÖLGYESY GYÖRGY
Pirike	MÓRICZ ILDIKÓ
Mama	MOJZES MÁRIA
Tercsi néni	FRAKNÓI SÁRI
Titkárnő	ZSIGRAI ANNAMÁRIA
Tizedes	LILIOM KÁROLY
Rikkancs	GYULAY ANTAL

Díszlettervező: BORCSA ISTVÁN

Jelmeztervező: MÁRTON ALADÁR

Rendező: MÓNOS ATTILA

Mesterházi Lajos

Mi ad tartalmat az életnek? Ezt keresi hősnőm, Mónika. Először úgy véli, hogy házasságában asszonyi hősiességgel és hűséggel áll férje oldalán, ezzel mindent megtett, amit egy embertől az élet elvárhat. Később, özvegységében, pedagógiai hivatásában fedezi fel létjogosultságának célját és értelmét. Mónika útkeresése közben a darabon végigvonul egy másik kérdés is: ki a huszadik század embere? Különböző sorsok tárulnak fel — Mónika egy-egy udvarlójaként jelennek meg —, mindegyik sors egy-egy típust képvisel. Lírát, filozófiát és pátoszt próbáltam úgy összekeverni ezen a palettán, hogy abból, ha nem is akadémikus megállapításként, de világos sejtésként kitűnik: a huszadik század emberének az ad tartalmat az életben, ha nemcsak önmagának, hanem a társadalomnak is a javát óhajtja. Még akkor is vetni kell, ha az aratás nagyon távolinak tűnik.

A darab cselekménye a harmincas évek végén kezdődik és napjainkban fejeződik be. A szereplők — mint ahogyan a cím is utal rá — tipikusan pesti emberek. Életükben, sorsukban megtalálhatók mindazok a motívumok, amelyek napjaink minden pesti emberének sorsában megtalálhatók. Úgy érzem, sikerül néhány olyan gondolatot érinteni, amely a közönséget nem hagyja közömbösen. Ez persze az én egyéni véleményem — a közönség majd eldönti, valóban így van-e.

MÓNIKA:

Dévay Camilla

A hét férfi:

Fekete Tibor

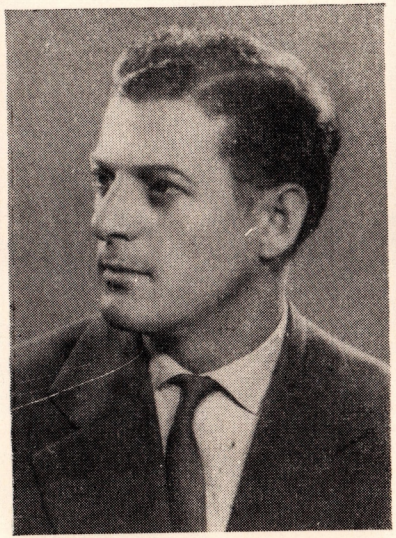

Major Pál

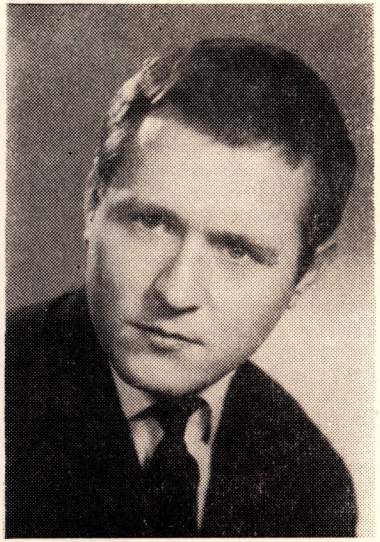

Schwetz András

Mezey Lajos

az egyetemi szövetség tagjai

Jánoky Sándor

Kovcz Gábor

Pióth Gyula

és a nyolcadik, aki feleségül vette Mónikát

Kölgyesy György

Nemigen sikerült még írónak ilyen szélesen megmutatnia a fővárosi értelmiség útjainak különbözőségét. A fasiszta dzsentri-értelmiségi, az ügyeskedő konjunktúra-lovag, a nem nagy koncepciójú, de minden körülmények között helytálló becsületes és szorgalmas kisember, a fasizmusban pusztuló üldözött olyan ismerősünk, kit egyformán bemutatott mindannyiunknak a történelem és mindennapi életünk is. Az események sodra a dráma három alakját vetíti különös élességgel elénk: a kommunista hőst, akit az őt ért igazságtalanság sem tántoríthat el a társadalmi igazságtól és haladástól, a becsületes úton indult, de ingatagságában becstelen útra tévedő tudóst s az eseményeknek csak felszínét érzékelő, botladozó, de a jóért, nemesért mindig harcolni kész, az igazságot végül is felismerő embert.

Ezek az emberek. S az emberek adnak magyarázatot — az eseményekre. Lászlóról, a kommunistáról, már az első pillanatban tudhatjuk, hogy életútja csak tiszta maradhat. Gyula felől sem lehet sok kétségünk: biztosak lehetünk benne, hogy mindig megkeresi az élet napos oldalát, elvek, eszmék nem húzzák le tarsolyát. Nem ilyen egyszerű már Béla megismerése. Nem egyszerű a darabban, mint ahogy nem volt egyszerű a valóságban sem. Jó úton kezdi életét, felismeri a kapitalizmus embertelenségét, gyűlöli a fasizmust, s a felszabadulás után kommunista lesz. Tudós, megbecsült ember, Kossuth-díjas. A megpróbáltatások óráiban mégis az ellenség oldalára kerül, elveszti becsületét. Véletlen? Az események ötletszerűsége hozta így magával? Nem. Az író egy ponton már előbb is megmutatja: Béla más, mint az igazi kommunisták. Amikor a fasisztává vált barát megjelenik körükben s az élethez való jogát hangoztatja, Béla az, aki egyértelműen megtagadja tőle még azt a jogot is, hogy keze munkájával tartsa fenn magát. A kommunisták — utálatuk, megvetésük ellenére is — elismerik jogát, hogy munkával próbálja jóvátenni bűneit. S Béla az, aki évek múlva a szektás hibákról szónokolva — a kommunisták ellen támadó söpredék élére áll.

Hajdu Ferenc

Népszava, 1958. október 27.

A hét férfiről:

Rikkancs

Budapest... a mi Budapestünk... Szép, mi?... Nem tudom, más hogy van vele... de... minekünk szép... pedig ugye semmi „extra", semmi „világrekord", semmi grandiózus... Nézzük csak, a Várhegy! (A háttérben a budapesti panorámát mutatja.) Hogy?... Kicsi domb a Duna partján. Mióta őrzi az emberek átkelését a nagy vízen. Keletről Nyugatra, Nyugatról Keletre... Bizony, ez a por, amely a cipőnkre tapadt, Európa és Ázsia minden népének csontjából őrlődött, a virágokat a budai hegyoldalon Európa és Ázsia minden népének vére öntözte. Eszünkbe jut-e néha?... A történelmet csöndben a természetbe mosták itt a viharok. A rómainál is ősibb múltból mi maradt? Néhány kelta oszlop. És mégis a rómaiaktól Colosseum? Dehogy! Egy vidéki helyőrség cirkuszának kövei. A kereszténységért sehol annyi vér nem folyt, mint itt. De nincs Notre Dame-unk, sem Szent Péter Bazilikánk. Százötven évig itt ült a török, de Alhambrát nem hagyott, csak Gül Baba sírját. Királyi székhely: a palota nagyobb, mint maga a hegy: vérrel és verejtékkel építettük királyoknak, akik csak vendégségbe jártak ide. És akik onnan lövették a várost... Szegény város... és mégis talán a leggazdagabb. Nagy fellángolások és nagy letörések, szent szándékok és olcsó cinizmus. Naponta vicceket szül itt az utca minden koreszméből, és naponta meghal értük. Furcsa, fanyar íze van itt még az édesnek is. Nem érzik? Aki itt él, nem tud az sehol másutt otthonra lelni. Pesti emberek... Szürke életek, a szürke kövek között... Lám, ez a nemzedék is csodálja a történelem színes lapjait, és ha Quasimodó vagy Macbeth históriáját olvassa, égnek áll a haja. Vajon ha az önéletrajzukat írják, nem áll égnek a hajuk? Nem is értem...

Gyulay Antal

Már az első pillanatokban érezni a Pesti emberek előadásán, hogy szokatlan kísérlet következik, hogy az írónak több mondanivalója van, nagyobb témája, áradóbb és szenvedélyesebb, mint amit általában színpadon közölni szoktak. Amikor a függöny felgördül, a látóhatár a szokásostól eltérően nem összeszűkül, hanem kitágul. Nem egy ember vagy egy család otthonát látjuk, hanem egy tágabb világot. A színpad Budapestet ábrázolja stilizált díszletekkel és jelképbe dermedt emberekkel. A dráma tehát, amely klasszikus és polgári formájában egy részletet ragadott ki az egészből, most ellenkező feladatra vállalkozik. Nemcsak utal a korra és a világra, hanem azt mutatja be.

Aztán felszalad valaki a színpadra és beszélni kezd. Ő a legalkalmasabb figura, hogy elindítsa, keretbe foglalja és jelképezze ezt az újszerű kísérletet. A foglalkozása predesztinálja rá. Újságárus, aki nap mint nap nyomon követi, kikiáltja és kommentálja a város életét.

Az újságárus figurája az egész színdarab jelképévé nő. Nem cselekszik a szó drámai értelmében, hanem kommentál és illusztrál. Ezt teszi a többi szereplő is. Nem alakítják és változtatják a cselekményt, hanem felidézik, elszenvedik, jelzik és tükrözik. Az előtérben nem ők állnak, a forgószínpadokkal ki- és beforgatott, becitált és visszaküldött figurák, hanem egy elvont folyamat: a történelem. A budapesti értelmiség története 1941-től napjainkig. A dráma cselekménye nem kisebb, mint ennek a történelemnek viharos mozgása. Konfliktusai nem kevesebbek, mint a fasizmus, a felszabadulás, a szoicalizmus építése, a fejlődés torzulásai, a revizionista támadás, az ellenforradalom és a kibontakozás.

A Néphadsereg Színházában bemutatott érdekes kísérlet műfaját tehát így lehetne meghatározni: dráma a történelemről. De nem történelmi dráma, hanem demilitarizált történelem. Vagy ha úgy tetszik, szocialista történelmi revü. És itt a szocialista jelző nemcsak arra utal, hogy a Pesti emberek a történelem szocialista szakaszát mutatja be, hanem elsősorban arra, hogy ez a darab nem elégszik meg a történelem egyszerű bemutatásával. Választ keres a problémákra, és egyértelmű, bátor, szenvedélyes feleletet ad. Kételyeket tár fel, vitatkozik, érvel és agitál. Nemcsak bemutat, hanem előre is mutat. Őszintén feltárja a buktatókat, bátran egymásnak zúdítja az ellentéteket, nem tér ki a nehézségek elől. Belegázol a problémák sűrűjébe és így mutatja fel a szocialista rend emberségét és diadalmas igazságát.

Komlós János
Népszabadság,
1959. nov. 13.

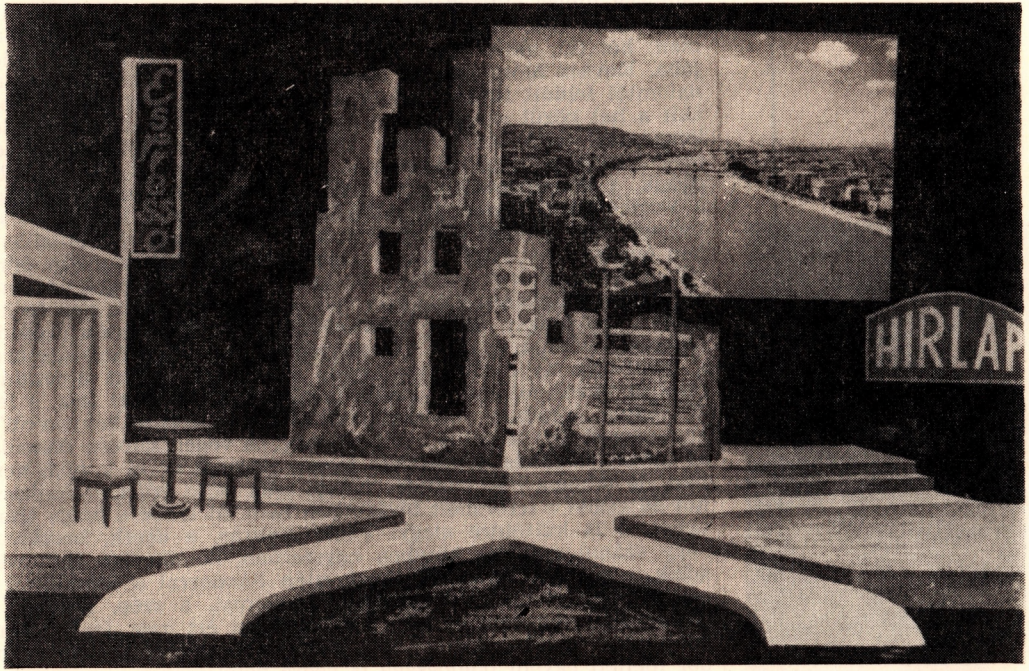

Borcsa István színpadképe a Pesti emberek c. drámához

Mesterházi Lajos nagylélekzetű publicisztikai drámája a magyar értelmiség utolsó évtizedeinek útját akarja megrajzolni. Hőse nyolc fiatal tanár, akik 1941-ben kapják meg diplomájukat a pesti tudományegyetemen: hét fiú, akik valamennyien szerelmesek kis körük nyolcadik tagjába, Kovács Mónikába. A darab kezdetén 1957-et írunk, az ellenforradalomtól feldúlt fővárosban Mónika összetalálkozik azzal a kollégájával, akit a hét közül szeretett, a kommunista Sándorral, aki röviddel a diplomaosztás után eltűnt szem elől. Kettejük beszélgetéséből elevenedik meg a múlt, az első randevúk a hét fiatalemberrel, s a későbbi találkozásaik, s kibontakozik nyolc tipikus magyar értelmiségi pálya. Sándor, a kommunista, hamar illegalitásba kényszerült a Horthy-korszak véres terrorja elől, vezető szerepet játszott a földalatti mozgalomban, s 1957-ben éppen Kínából tért haza. László, a másik kommunista, börtönbe kerül az ötvenes évek elején a szektás törvénytelenségek időszakában, de az ellenforradalomban életével védi a rendszert. Béla szintén kommunistának hiszi magát, de az ellenforradalom leverése után disszidál, s kétségbeesetten hánykolódik valamelyik nyugati disszidenslágerben. Tamás, a tehetséges zongoraművész, zsidó származása miatt áldozatául esik a fasiszta terroruralomnak. Deske horthysta katonatiszt lesz, a felszabadulás után a „rendszer áldozataként" fizikai munkára „kényszerül", az elsők közt támad fegyverrel a néphatalomra, 56 végén szintén disszidál. Gyula, az ügyes, rámenős üzletember magas pozíciót ér el a népi demokráciában, de minden meggyőződés nélkül csak saját érdekeit hajhássza, s mikor 56 végén a lerombolt fővárosban nem lát többé a maga számára fantáziát, ő is külföldre megy. Végül András, a derék, becsületes tanító, nagy számú családja körében egyszerűen, de töretlen tisztességgel dolgozik, s a véres októberi napok után Sándorral s Mónikával együtt ő marad meg, hogy újra felépítsék a várost, a szép, gazdag, új életet. Mónikát is megzúzta az élet, sok csalódást ért meg, férje megrokkant a háborúban, majd öngyilkos lett, de most feldereng a remény, hogy Sándor mellett egyéni boldogsága is végre beteljesedik.

Az érdekes, újszerűen épített darab hűségesen és tömören mutatja meg a magyar értelmiség különféle típusainak pályáját, s nem titkolva, nem szépítve a nehézségeket, gondokat, veszteségeket, törhetetlen optimizmussal tesz hitet a magyar értelmiség s a magyar nép problémáinak egyedüli megoldási lehetősége, a szocialista jövő mellett.

Rendező:

Mónos Attila

MESTERHÁZI LAJOST nem kell bemutatni a kesckeméti közönségnek. Három évvel ezelőtt megérdemelt nagy sikert aratott A tizenegyedik parancsolat c. drámája, s a Rádióból vagy az országos nagy siker híréből ismeri a most bemutatásra kerülő drámáját, a Pesti embereket is.

A publicista és prózaíró Mesterházi először 1954-ben jelentkezett a színpadon, méghozzá az Operett Színházban Két szerelem c. darabjával. S négy esztendő telik el az első bemutató után, míg sor kerül 1958-ban az igazi bemutatkozásra, mely egyben meghozza a döntő sikert is. A Pesti emberek az első olyan magyar dráma, mely formai játékkal, publicisztikai lendülettel és átütő igazságával egy egész korszak történelmét idézi a színpadra. Nem egy szűkebb világ, de a magyar értelmiség sokféle, változatos útja elevenedik meg. A vígszínházi bemutató után számos vidéki színház tűzte műsorára a Pesti embereket, majd megkezdődött a külföldi útja is: 1959-ben Prága, 1960-ban Berlin, Drezda, Karl Marx Stadt, 1961-ben Moszkva és Szófia.

Mesterházi második nagy színpadi sikere A tizenegyedik parancsolat. A vígszínházi sikeres bemutatót öt vidéki, majd a berlini, prágai, potsdami, moszkvai, drezdai és szabadkai követte. Mesterházi korunk írója, aki szenvedéllyel és hittel keresi a ma emberének problémáit — s ezért talál utat műveivel itthon és külföldön is a nézők szívéhez, agyához.

Móricz Ildikó

Zsigrai Annamária

Fraknói Sári

MEGYEI KÖNYVTÁR TULAJDONA KECSKEMÉT
96.565

Következő bemutatónk:

április 15-én

DEVAL

Potyautas

Zenés vígjáték

1971 AUG

Ára: 2,— Ft

Szerkeszti Siklós Olga

65. 1159 Bács-Kiskun megyei Nyomda V. Kecskemét
Felelős kiadó: Nádasdy Ferencné